

**ВИХОВНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ МОНОГОЛОСНОЇ ЛІТУРГІЇ ЙОАНА ЗЛАТОУСТОГО
З ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО РУКОПИСУ СЕРЕДИНИ XVII ст.**

УДК 371.2: 783

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.286694>

Андрій Поцелуйко, кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
Національного університету "Львівська політехніка"

**ВИХОВНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ МОНОГОЛОСНОЇ ЛІТУРГІЇ ЙОАНА ЗЛАТОУСТОГО
З ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО РУКОПИСУ СЕРЕДИНИ XVII ст.**

У статті висвітлено теоретичні засади виховної та духовно-розвивальної функції сакральної музики шляхом аналізу музичних форм літургійного твору. З'ясовано, що у моногосній Літургії Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII ст. прослідковуються певні структурні особливості, які приводять до катарсичної розв'язки. Розкрито поняття катарсису та його роль у вихованні особистості, а також вплив на свідомість. Зокрема, виявлено, що найбільш мелодично сформованою є перша частина літургії, яка досягає катарсичної музично-словесної кульмінації. Наголошено, що катарсис є універсальним чинником духовного вдосконалення та педагогічно-виховних практик.

Ключові слова: виховання; духовність; катарсис; літургія; сакральна музика; слова-символи.

Лім. 14.

Andriy Potseluiko, Ph.D. (Philosophy),
Associate Professor of the Philosophy Department,
Lviv Polytechnic National University

**THE EDUCATIONAL AND PSYCHOLOGICAL ROLE OF SACRED MUSIC
THROUGH THE PRISM OF THE MONOPHONIC LITURGY OF JOHN CHRYSOSTOM
FROM THE MID-17th CENTURY MANUSCRIPT OF PEREMYSHL**

The article highlights the theoretical foundations of the educational and spiritual-developmental function of sacred music by analysing the musical forms of a liturgical work. It is found that in a sacred work, namely the monophonic Liturgy of John Chrysostom from the mid seventeenth-century Przemysl manuscript, certain structural features are traced that lead to a cathartic resolution. The concept of catharsis and its role in the education of the individual, as well as its impact on consciousness are revealed. In particular, it is found that the first part of the Liturgy "Only Begotten Son" is the most melodically formed, which leads to a cathartic musical and verbal culmination. It is noted that the musical and poetic imagery acquires a special solemnity, which is emphasised by the majestic sound in combination with the corresponding words-symbols. The fact that the second part of the Liturgy "Come, let us worship" intonationally develops within the tertian is emphasised. The author illustrates the subordination of the musical form to the verbal form, which, after singing the upper tertian, turns into a cathartic request of the key phrase "Save us, Son of God". The cathartic reconciliation of the exaltation of the phrase "hallelujah" with the mournful phrase "rise from the dead" is also outlined. It is emphasised that the verbal phrases "holy God", "holy strong", merge into one melodic line with the same rhythmic pattern. It is emphasised that catharsis is a universal factor of spiritual improvement and pedagogical and educational practices. Through catharsis, the subjects of education acquire a humanistic value experience, thanks to which they experience spiritual purification, passing through the internal structural transformation of consciousness and achieving spiritual elevation. Based on the study of the musical and verbal text of the monophonic Liturgy of John Chrysostom from the mid seventeenth-century Przemysl manuscript, it is concluded that the method of analysing musical forms through catharsis is a promising approach to understanding the educational and psychological function of sacred music. Since education should harmoniously combine learning, upbringing and personal development, as well as form the desire and ability for creative self-realisation, prepare for active participation in socio-cultural life, self-education and self-improvement.

Keywords: upbringing; spirituality; catharsis; liturgy; sacred music; words-symbols.

Постановка проблеми. Музичне виховання є однією зі складових естетичного, духовно-морального виховання та відіграє особливу роль у всебічному розвитку індивіда, як унікальний засіб формування єдності емоційної та інтелектуальної сфер особистості [2, 90]. Завданням музичного виховання є забезпечення умов для всебічного пізнання людиною світу через звуки й реалізацію її потреби у творчості [3, 24].

Любов та інтерес до музики збагачуються музичними враженнями, розвиваються навички до різноманітних видів музичної діяльності, що, крім того, сприяє вихованню та генеруванню музичних смаків [12, 156]. Музично-естетичне виховання формує здібності сприйняття й естетичного оцінювання всіх явищ які оточують людину в навколишньому світі, розвивають музичний смак [12, 157]. Оволодіння інформаційною культурою, яка допомагає подолати

**ВИХОВНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ МОНОГОЛОСНОЇ ЛІТУРГІЇ ЙОАНА ЗЛАТОУСТОГО
З ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО РУКОПИСУ СЕРЕДИНИ XVII ст.**

розбіжності між стереотипом і творчим мисленням людини, що також пов'язане з процесом музично-естетичного виховання [10, 281].

Особливо важливою є катарсична функція музики, яка несе моральне очищення, піднесення душі через мистецтво, що виникає у процесі співпереживання та співчуття. Найбільш витонченим поглядом на катарсис є ідея про те, що він забезпечує виховання через підготовку особистості до прийняття емоцій. Саме емоції найбільше впливають на відчуття та співпереживання музики через її зміст і характер [13, 318]. Щодо дослідження впливу духовної музики з точки зору катарсичної функції, то треба зазначити, що у реципієнта сакрального музичного тексту відбувається емоційне потрясіння, яке згодом переходить у катарсичне заспокоєння [4, 119]. Священні мелодії, які збуджують душу до містичного екстазу, відновлюють її, вона знаходить у них зцілення і катарсис [13, 315].

Тож у пропонованій статті проаналізуємо специфічні особливості музичних форм унікальної пам'ятки нашої культури – моногосної Літургії Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII ст., через які реалізується катарсична функція духовної музики.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям нашої статті є праці українських науковців Л. Московчук, Л. Москальової, Л. Кондратюк, О. Мельниченко, І. Новосядла, Я. Соловей, В. Барновської, В. Букач та ін., які висвітлюють процеси виховної, психологічної, духовно-формувальної ролі музичних творів та їх вплив на процес вдосконалення людської особистості.

Зокрема, Л. Московчук звертає особливу увагу на значення духовної музики у вихованні особистості здобувача початкової освіти, що впливає на подальший розвиток формування її як людини з високими морально-духовними якостями [8, 97].

Натомість Л. Москальова у своїй праці підкреслює елементи морального виховання майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами сакральної хорової музики [7, 200].

На потребі духовного оновлення суспільства через емоційний стан індивіда наголошує О. Мельниченко. Ставить питання, як “проживати” і фізично відчувати духовну музику без присутності зорових об'єктів, та як формувати духовні потреби без втрати людяності [6, 134].

Про три основні форми для вдосконалення особистості, такі як музика, слово та рух, які запобігають процесам, що приводять до духовно-моральної спустошеності пишуть В. Барновська та В. Букач [1, 35].

На зростанні духовності як фундаментальної якості особистості, що впливає на психологічний розвиток людини в процесі її виховання та становлення акцентує Я. Соловей [11, 121].

І. Новосядла вказує на формування духовних та естетичних цінностей школярів через музично-дидактичні вправи, що найбільш багатогранно можуть підтримувати рівень виховної і духовно-практичної роботи [9, 164].

Отже, всі вищезгадані автори підтримують думку про те, що виховний процес тісно пов'язаний з духовними принципами й особистісними якостями людини, що загалом впливає на соціалізацію, якість життя та всебічний розвиток майбутніх поколінь і вимагає більш детального висвітлення.

Мета дослідження полягає у висвітленні музичних форм, через які відбувається реалізація виховної та духовно-розвивальної функції сакральної музики на матеріалі моногосної Літургії Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII ст., шляхом катарсичного очищення, що вивільняє емоції, нівелює внутрішні конфлікти та дає змогу досягнути стану морального піднесення.

Виклад основного матеріалу. Джерелом нашого дослідження є нотолінійний рукописний Ірмолой середини XVII ст., який зберігається у Свято-Успенській Унівській лаврі. Він надійшов до монастирської бібліотеки у середині 90-х рр. минулого століття з передгірських районів Івано-Франківської області. Як стверджує дослідник, музикознавець-медієвіст Ю. Ясіновський, цей рукопис за пограничними записами належав до сіл Задеревичі (тепер Стрийського району Львівської області), Белеїв, Діброва, Долинського району Івано-Франківської області [13, 186]. Пізніше, музикознавець Н. Балущка, переписуючи Літургію з цього рукопису, віднайшла заздравне на честь польського короля Яна Казимира (1648–1668) та перемишльського єпископа Антонія Винницького (1650–1679), що уможливило уточнити дату створення пам'ятки шістдесяти роками XVII ст. та локалізувати як можливе місце створення Перемишль [5, 3].

Моногосна Літургія Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII ст. є унікальною пам'яткою нашої культури, яка, на жаль, поки що є мало дослідженою. На сьогодні цей рукопис є єдиним відомим українським моногосним літургійним твором, який складається з чотирнадцяти частин і декількох окремих, коротких екстеній. Кожна з частин має свою певну музичну форму, відрізняється неповторністю звучання, зберігаючи при цьому характер виконання. Це “Єдинородний Сине”, “Святий Боже”, грецьке трисвяте “Агіос о Теос”, “Іже херувими”, “Яко царя”, “Алилуя”, “Милость мира”, “Достойно і праведно”, “Свят, свят, свят”, “Поєм Тя”, “Достойно ест”, “Єдин свят”, “Хваліте Господа”, грецьке “Многая літа”. Сюди входять також додаткові шість частин з Пасхальної утрени, зокрема, “Христос новая пасха”, “Світися, світися новий Іерусалиме”, “Течаху жени”, “О божественаго”, “Ангел вопияше”, “О пасха велія”.

**ВИХОВНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ МОНОГОЛОСНОЇ ЛІТУРГІЇ ЙОАНА ЗЛАТОУСТОГО
З ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО РУКОПИСУ СЕРЕДИНИ XVII ст.**

Розглянемо окремі частини літургії згаданого рукопису в яких прослідковуються яскраво виражені катарсичні моменти, що впливають на емоційний стан людини і її світосприйняття, а також короткі екстенії “Господи помилуй”, “Тобі Господи”, що плавно переходять з однієї мелодичної лінії в іншу та проявляються у катарсичних емоціях. Найбільш мелодично сформованою є перша частина літургії “Єдинородний Сине” [5, 9]. Мелодія рухається у вузькому діапазоні в межах секунди “b-c”. Характер мелодики вказує на речитативну стриманість, яка розгортається висхідною мелодичною лінією і на слова “распнися Христе” призводить до катарсичної словесно-музичної кульмінації “єдин сий святия Тройци”. Музично-поетична образність набуває особливої урочистості, яка підкреслена величавим звучанням, а слова-символи “воплотитися”, “вочловечився” і “на смерть наступи” акцентують певну дію.

Друга частина літургії “Прийдіте поклонімся” інтонаційно розвивається у межах терції “a-b-c” [5, 10]. Перша фраза “прийдіте поклонімся і припадем ко Христу” має виразну музичну форму, яка підпорядковується словесній, оспівуючи верхню терцію переходить у катарсичне прохання другої фрази “спаси нас, сине Божий”. Третя фраза “воскресий із мертвих поющия Ти” більш розспівна, оплакувальна проявляє себе в катарсичному примиренні величання четвертої фрази “алилуя, алилуя, алилуя”.

У третій частині літургії “Святий Боже” [5, 10] три словесні фрази “святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний” влилися в одну розгорнуту мелодичну лінію. Однаковий мелодичний малюнок другої і третьої фрази “святий” завершується синкопою на “безсмертний”. Тут можемо спостерігати катарсичну розв’язку у наступну фразу “помилуй нас”, підготовлену довгими тривалостями попередньої фрази.

У першій частині “Херувимської пісні” [5, 12–13] “Іже херувими” фраза розгортається навколо слів-символів “херувими”, які вливаються у мелодичну канву “тайно образующе”. Друга фраза “животворящей тройци” більш статична і готує наступну фразу “тройци трисвягую” до величної катарсичної кульмінації “піснь приносящу”. У тексті “Херувимської пісні” акцентуються слова-символи “херувими”, “образующе”, “приносящей”, “житейскую”, що відображають характер – дух мужності херувимів. Остання фраза “отвержем печаль” найбільш яскраво висвітлює катарсичний емоційний прояв набутий через предикт “нині житейскую”.

Завершальна частина “Херувимської пісні” – Алилуя (“хвалить Бога”) – молитовне хвалебне слово, звернене до Бога. Складається з шести мелодичних фраз-проведень, де кожна друга фраза переходить у катарсичну розв’язку. Цікаво прослідковуються

ритмічні особливості цих фраз: перше та друге проведення фрази “алилуя” найбільш “розспіване” довгими тривалостями, що вказує на оплакувальний характер фрази. Зі свого боку, третя та четверта фраза “алилуя” проявляється пунктирним ритмом, де подовжена сильна доля чергується зі скороченою слабкою. А завершальна фраза “алилуя” чітко, ритмічно оспівує кожен склад слова.

Три проведення “Господи помилуй” [5, 11] мелодично пов’язані між собою. Перше – більш статичне, “єрусалимкове”, друге є ніби продовженням першого, але більш стриманіше й оспіване висхідним і низхідним рухом. Третє проведення поділяється на дві фрази: друга фраза продовжує першу з кульмінаційним розвитком і закінчується стійкою каденцією. Як бачимо, тут акцент на слово-символ “Господи”, що проявляє себе, переходячи у катарсичне прохання “помилуй”. У похвальній пісні на честь Богородиці “Достойно есть” [5, 15] через наскрізну музичну форму можна прослідковувати хвилеподібну мелодичну лінію, обрамлену пунктирним ритмом фрази “славнійшюю”, що вказує на мужність слів-символів, які охоплюють переходом з мотиву “рождейшюю” розгорнуту фразу “Богородицю” легким фрігійським відтінком та виконують катарсичну функцію. Умовно можна її структурувати як музично, так і словесно: вступ і розробка з постійним висхідним і низхідним рухом. Саме вступ мелодичного першого проведення “достойно есть яко воистину блажити Тя Богородице” характеризується секвенційними зворотами з різним ритмічним малюнком, а повторне посилення тонів в одному вислові підсилює катарсичним проявом слово-символ “Богородице”, акцентуючи, і при цьому висхідним рухом вказуючи на його значення. Мелодія, яка у тісному взаємозв’язку зі словом, розкриває його глибокий зміст, наповнюється катарсичними станами.

Висновки. У статті показано, що в аналізованій літургії, простежуються певні структурні особливості, які ведуть до катарсичної емоції. Перша частина Літургії “Єдинородний Сину” приводить до музично-словесної кульмінації. Музично-поетична образність набуває урочистості, яка підкреслюється величним звучанням у поєднанні з ключовими сакральними концептами. Друга частина Літургії “Прийдіте, поклонімся” перетворюється на катарсичне прохання. Третя фраза “воскресий із мертвих поющия ти” проявляє себе в катарсичному примиренні. У третій частині Літургії “Святий Боже” три словесні фрази “святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний” знаменують катарсичну розв’язку, підготовлену довгими тривалостями попередньої фрази. Херувимська пісня “Іже херувими” у своїх трьох частинах вказує на катарсичні прояви, що відображаються у словах-символах. Короткі екстенії “Господи помилуй” та “Тобі Господи”

**ВИХОВНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ МОНОГОЛОСНОЇ ЛІТУРГІЇ ЙОАНА ЗЛАТОУСТОГО
З ПЕРЕМИШЛЬСЬКОГО РУКОПИСУ СЕРЕДИНИ XVII ст.**

виражаються у катарсичному благанні “помилуй”. На основі дослідження музично-словесного тексту моногосної Літургії Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII ст., зроблено висновок, що метод аналізу музичних форм є перспективним підходом до осмислення виховної та психологічної функції сакральної музики. Оскільки освіта повинна гармонійно поєднувати навчання, виховання та розвиток особистості, а також формувати прагнення і здатність до творчої самореалізації, готувати до активної участі в соціокультурному житті, самоосвіти та самовдосконалення.

Подяка. Автор хотів би висловити подяку Н.М. Балуцькій за музикознавчу консультацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барновська В., Букач В. Роль музики у формуванні духовності особистості. *Історичний досвід і сучасність* : матеріали XXIX наукової конференції здобувачів вищої освіти. Одеса, 2023. Вип. 45. С. 30–35.
2. Вей Чже Юань. Виховний вплив музики на формування особистості студента: теоретичний аспект. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Педагогіка*. 2016. Т. 270. Вип. 258. С. 88–93.
3. Гац Ю., Добрянюк Л. Музичне виховання як невід’ємний чинник гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 2 (5). С. 21–26.
4. Карпенко А. Музичний катарсис як частина здоров’язберігаючих технологій навчання. *Гуманітарний часопис. Педагогіка*. 2012. № 27. С. 116–120.
5. Літургія Йоана Златоустого з Перемишльського рукопису середини XVII століття / упор. Н. Балуцька, Н. Сиротинська ; ред. Кр. Ганнік і Ю. Ясіновський ; Інститут літургійних наук українського католицького університету, Lehrstuhl für Slavische Philologie der Bayerischen Julius-Maximilian Universität zu Würzburg. Львів : В-во УКУ, 2008. 23 с.
6. Мельниченко О. Вплив музики на духовний розвиток особистості. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць. 2018. Вип. 138. С. 132–138.
7. Москальова Л. Моральне виховання особистості майбутнього вчителя музики і художньої культури засобами українського сакрального хорового мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 231 с.
8. Московчук Л. Духовна музика та її роль у вихованні особистості здобувача початкової освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. 2019. Вип. 27. С. 329–334.
9. Новосядла І. Духовне виховання школярів на уроках музики: сучасна практика. *Гуманітарний корпус. Психологія, педагогіка, культурологія*. 2017. Вип. 9. С. 163–166.
10. Паламарчук В. Проблеми виховання особистості засобами музичного мистецтва: сучасний стан. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 279–283.
11. Соловей Я. Музика у духовному розвитку особистості. *Науковий вісник Мукачівського державного університету: Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 1 (1). С. 121–125.
12. Чепіга С. Спрямованість музичного виховання на формування морально-естетичних якостей особистості.

Матеріали міжнародної наукової конференції: 1025 річчя історії освіти в Україні. Київ, 2014. С. 154–164.

13. Ясіновський Ю. Виправлення, уточнення і доповнення до Каталогу нотолінійних ірмолоїв. *Калофонія*. Львів, 2004. Вип. 2. С. 186–188.

14. Lear J. Katharsis. *Essays on Aristotle's Poetics* / ed. A. Rorty. Princeton: “Princeton university press”, 1992. pp. 315–340.

REFERENCE

1. Barnovska, V. & Bukach, V. (2023). Rol muzyky u formuvanni dukhovnosti osobystosti [The role of music in the formation of the spirituality of the individual]. Historical experience and modernity: Proceedings of the XXIX scientific conference of higher education applicants. Odesa, Vol. 45. pp. 30–35. [in Ukrainian].
2. Vey Chzhe Yuan (2016). Vykhovnyy vplyv muzyky na formuvannya osobystosti studenta: teoretychnyy aspekt [The educational influence of music on the formation of a student's personality: theoretical aspect]. *Scientific works of the Black Sea State University named after P. Graves of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Pedagogy*. No. 270. Vol. 258. pp. 88–93. [in Ukrainian].
3. Hats, Yu. & Dobrynyuk, L. (2017). Muzychne vykhovannya yak nevidyemnyy chynnyk harmoniynoho rozvytku ditey doshkilnoho viku [Musical education as an integral factor in the harmonious development of preschool children]. *Pedagogical journal of Volyn*. No. 2 (5). pp. 21–26. [in Ukrainian].
4. Karpenko, A.P. (2012). Muzychnyy katarsys yak chastyna zdorovyazberihayuchykh tekhnolohiy navchannya [Musical catharsis as part of health-preserving educational technologies]. *Humanitarnyy visnyk. Pedahohika – Humanitarian Herald. Pedagogy*, No. 27. pp. 116–120. [in Ukrainian].
5. Liturhiya Yoana Zlatoustoho z Peremyslshskoho rukopysu seredyny XVII stolittya [Liturgy of John Chrysostom from the Przemysl manuscript of the middle of the 17th century]. Comps. N. Balutska, N. Syrotynska; ed. Cr. Hannik and Y. Yasinovsky; Institute of Liturgical Sciences of the Ukrainian Catholic University, Lehrstuhl für Slavische Philologie der Bayerischen Julius-Maximilian Universität zu Würzburg. Lviv, 23 p. [in Ukrainian].
6. Melnychenko, O. (2018). Vplyv muzyky na dukhovnyy rozvytok osobystosti [The influence of music on the spiritual development of the personality]. *Pedagogical sciences: a collection of scientific works*. Vol. 138. pp. 132–138. [in Ukrainian].
7. Moskalova, L. (2004). Moralne vykhovannya osobystosti maybutnoho vchytelya muzyky i khudozhnoyi kultury zasobamy ukraiynskoho sakralnoho khorovoho mystetstva [Moral education of the personality of the future teacher of music and artistic culture by means of Ukrainian sacred choral art]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 231 p. [in Ukrainian].
8. Moskovchuk, L. (2019). Dukhovna muzyka ta yiyi rol u vykhovanni osobystosti zdobuvacha pochatkovoyi osvity [Sacred music and its role in the education of the personality of the student of primary education]. *Pedagogical education: theory and practice*: collection of scientific works. Vol. 27. pp. 329–334. [in Ukrainian].
9. Novosyadla, I. (2017). Dukhovne vykhovannya shkoliariv na urokakh muzyky: suchasna praktyka [Spiritual education of schoolchildren in music lessons: modern practice]. *Humanitarian Corps. Psychology, pedagogy, cultural studies*. Vol. 9. pp. 163–166. [in Ukrainian].

10. Palamarchuk, V. (2017). Problemy vykhovannya osobystosti zasobamy muzychnoho mystetstva: suchasnyy stan [Problems of personality education by means of musical art: current state]. *A young scientist*. No. 6 (46). pp. 279–283. [in Ukrainian].

11. Solovey, Ya. (2015). Muzyka u dukhovnomu rozvytku osobystosti [Music in the spiritual development of the personality]. *Scientific Bulletin of the Mukachevo State university: Pedagogy and psychology*. Vol. 1 (1). pp. 121–125. [in Ukrainian].

12. Chepiha, S. (2014). Spryamovanist muzychnoho vykhovannya na formuvannya moralno-estetychnykh yakostey

osobystosti [The focus of musical education on the formation of moral and aesthetic qualities of the individual]. *Proceedings of the international scientific conference: 1025th anniversary of the history of education in Ukraine*. Kyiv. pp. 154–164. [in Ukrainian].

13. Yasinovskiy, Y. (2004). Vypravlennya, utochnennya i dopovnennya do Katalohu notolininykh irmoloiv [Corrections, clarifications and additions to the Catalog of notolinear irmoloiv]. *Kalofonia*. Vol. 2. pp. 186–188. [in Ukrainian].

14. Lear, J. (1992). *Katharsis. Essays on Aristotle's Poetics*. (Ed.). A. Rorty. Princeton: "Princeton university press", pp. 315–340. [in English].

Стаття надійшла до редакції 17.08.2023

УДК 929:784.4

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.291079>

Алла Губаль, аспірант
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
викладач кафедри загального фортепіано
фахового коледжу культури, м. Тульчин

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ М.Д. ЛЕОНТОВИЧА

Одним із головних пріоритетів стратегічного розвитку держави є інтеграція України до Європейського співтовариства. У статті узагальнено наукові погляди та синтез педагогічного краєзнавства, дитячо-молодіжного фольклору та виховання творчої особистості в освітньому процесі талановитого митця-педагога М.Д. Леонтовича (1877–1921). У центрі краєзнавчо-педагогічної концепції видатного майстра мистецтв перебуває вихованець з його природженими задатками, здібностями, можливостями, талантами, адже навчити і виховати школярів, здатних у просторо-часовому континенті адаптуватися в умовах середовища, приймати самостійні рішення, з часом стати здатними до свідомого суспільного вибору, може тільки творча, компетентна особистість учителя. Квінтесенцією педагогічно-краєзнавчих доробок М.Д. Леонтовича була тема фундаментального визнання української народної пісні як генетичного носія національної ідеї, виразника рідної мови, патріотичних почуттів та морально-етичних цінностей нашого народу. Автор дослідження сподівається, що розглянуті аспекти зазначеної проблематики будуть корисними культурологам, мистецтвознавцям та фахівцям мистецької освіти. Дослідження зумовлене тим, що історичний розвиток краєзнавчо-ексцизійної справи в контексті соціокультурної інтеграції України є ще недостатньо вивченим і потребує подальшого поглибленого осмислення.

Ключові слова: краєзнавство; педагогіка; виховання; М.Д. Леонтович; методи; обробка; пісні; учні; традиції; звичаї; колядки; щедрівки; приємники.

Літ. 16.

Alla Gubal, Postgraduate Student,
Vinnytsia Mykhaylo Kotsyubynskiy State Pedagogical University,
Lecturer of the General Piano Department,
Professional College of Culture in Tulchyn

PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF LOCAL HISTORY ACTIVITY M.D. LEONTOVYCH

"Archival heritage of M.D. Leontovych is an understudied page of Ukrainian culture". The proposed article examines the experience of theoretical and methodological aspects of pedagogical regional studies of the teacher's multifaceted heritage, which is characteristic for the national educational topos.

The article summarizes scientific views on the synthesis of pedagogical local lore and children's and youth folklore and the upbringing of creative personality in the educational process of the talented artist-pedagogue M.D. Leontovych (1877–1921), who believed that the musical development of an individual should be based on the national foundation – the best examples of folk art. The Ukrainian artist devoted a significant part of his talent to educational and local history work: collecting, analyzing, popularizing and introducing materials from this area into the educational process. The quintessence of M. Leontovych's pedagogical and local history achievements was the idea of fundamental recognition of the Ukrainian folk song as a genetic vector of the national idea, an expression of the native language, patriotic feelings and moral and ethical values of our people. The research is conditioned by the fact that the historical development of the local history-excisional business in the context of socio-cultural integration of Ukraine is still insufficiently studied and requires further in-depth understanding.